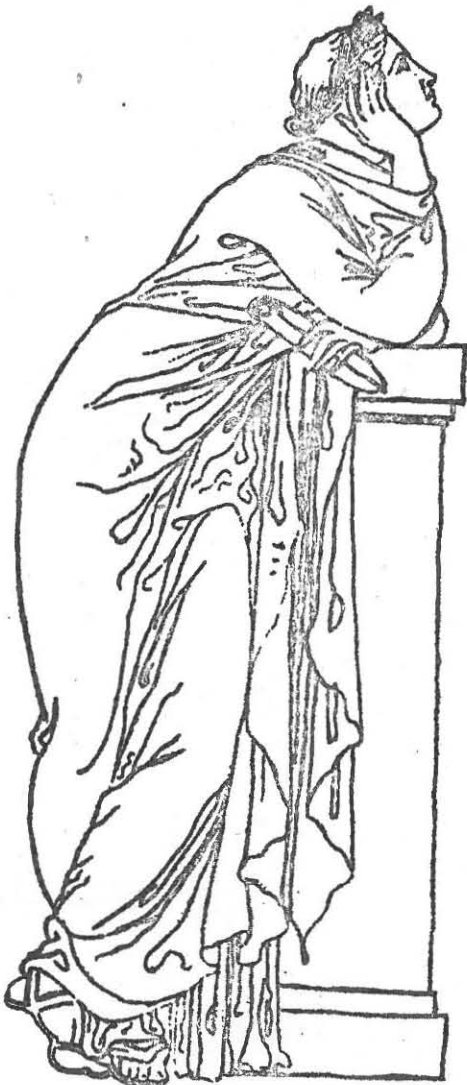

AGORA

7-8

-
1
9
8
5

AGORA 1985-7/8

7. årgang

December 1985

ISSN 0106-2913

Redaktionen:

Simon Laursen, Hanne Lavér Hansen,
Søren Hindsholm, Søren Sørensen,
Giuseppe Torresin, Dorthe Wille,
Palle Vinther.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Amicus Aureus (T. Kjærsgaard) ved I. Gjørup.
Otto Foss (1902-1985) ved Otto Steen Due.

Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning:

Næste semesters undervisning.

Referater fra SN (1985-16 - 1985-22).

Debat:

Om Sappho: et rids fra oldtid til samtid ved Hanne Schmidt.

Noter ved Giuseppe Torresin.

En protest ved Giuseppe Torresin.

Under rubrikken "Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning" bringes dokumenter fra instituttets kollegiale organer og øvrige informationer om instituttets aktiviteter og undervisning. Disse meddelelser er underskrevet med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer. Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige mening.

FORSIDEN:

forestiller musen Kleio (κλέω og κλύω er som bekendt beslægtede), der lytter og fra cikaderne får at vide, hvem der, som lam og slaver, holder en lang, stille slummer, og hvem der taler og samtaler (Platons Phaidros 258 E).

ROSTRA

Tidsskrift for latinundervisning

Redaktør: Christian Olsen
Ringstedgade 67
4700 Næstved
tlf.: 03-72 62 32

Abonnement for de næste 4 numre: kr. 30 på Rostra's giro 201 1026

Vi beder abonnenter om at forny deres dækning af porto ved at sende frimærker eller checks til Agora-redaktionen.

AUREUS AMICUS

Tage Kjærsgaard, 7.6.1945 - 11.6.1985.

Ungdommen er de gyldne venskabers tid. Sidenhen flytter man fra byen, stifter familie, dør, får andre interesser eller alt for meget at lave, og så læser man ikke bøger sammen mere.

I september 1964 begyndte to meget unge mennesker på at læse klassisk filologi ved Aarhus Universitet. Den ene af os var den mest storslåede græsklæser, som jeg (den anden) nogensinde har kendt: Når Tage læste græsk, var der ikke plads til nogensomhelst form for smålighed, stuen blev blå af pragt, som det hedder hos Gelsted, omend det i Tages tilfælde velnok var Hippokrates snarere end Homer, der blånede.

Afstanden i tid mellem os og grækerne var en smålighed. Tage afskaffede den. Han var ubesvaret samtidig. En anden smålighed var den videnskabelige litteratur. Tage fandt det svært at bære over med den. Han dyrkede samværet med grækerne uden brug af mellemmand. Det er muligt, at Gud har respekt for en græsk accent, Tage havde det ikke. At accentlæren så tilmed bare var noget, byzantinerne havde hittet på, gjorde kun skandalen større.

I Tage var der ingen smålighed. Af grunde, ingen kan kende, gik han over gevind, og blev gentagne gange indlagt som manio-depressiv. Piller kunne hjælpe på det, men dem hadede han. Han stred indædt imod den overmagt, som sygdommen inden i ham, og behandlersamfundet uden om ham, udgjorde. Vi går allesammen rundt med en forventning om det normale, det gjorde Tage også. Medicinen kunne få ham til at ligne en normal, men den kunne ikke få ham til at ligne sig selv.

Tage var vennesej, delte ud af sine oplevelser og sine tankerækker til os andre, han sansede og var nærværende, og omgav sig med den veltilpashed, han selv udbredte. Han havde lune, stædighed og indre ro, han digtede og skrev, formede og skar, spillede sin violin, lyttede og læste. For nogle få år siden, i et af sine lykkeligste livsafsnit, lavede han vidunderlige små digte på løvelsk, som var hans første sprog, som var melodien i hans rigsdanske, og sproget han talte, hvergang han kom hjem. Til formålet udtænkte han også en sindrig løvelsk retstavning.

Han kom som lysende begavet, bogslugende dreng fra Løvel til l. mellem på Viborg Katedralskole. Der blev han en af den berømte Serritzlews elever igennem tre klassisk-sproglige gym-

nasieår. På Aarhus Universitet arlagde han forprøve hos Holger Friis Johansen et halvt år før tiden. Da sygdommen slog ham af hans bane, gennemførte han en bibliotekaruddannelse i København, og endte nogle år senere på Statsbiblioteket her i Århus igen.

Tage fik nogle gode år dér. Og da sygdommen kom igen, var han omgivet af en ualmindelig fin forståelse på sin arbejdsplads. Men Tage bebrejdede sig selv, at han overhovedet havde brug for denne forståelse. Langsomt ribbede sygdommen, og behandlingen for den, hans liv for indhold. Han havde smukke venskaber gennem lang tid med kvinder, som betød meget for ham; men familiemenneske kunne han ikke længere håbe på at blive. Han prøvede at genoptage græsklæsningen, fik Leskys Litteraturhistorie tilbage fra mig, som han havde givet den til, og forærede mig den sidenhen en gang til. Han var sygemeldt i lange perioder, og gik så på arbejde og kunne ikke arbejde. Hans stærkeste ønske blev til sidst dette enkle: At han kunne passe sit arbejde.

Et halvhjertet selvmordsforsøg sendte ham ud i sidste behandlerfase: Tretten elektrochok, og tilbage var et hylster af normalitet. Det hylster smed sig ud fra Statsbibliotekets bogtårn fire dage efter, at resterne af Tage indeni havde fejret 40-års fødselsdag i tilsyneladende godt humør.

I en bog, han gav mig engang, har han skrevet som tilegnelse: "Tavshed er guld, tale er sølv, tryk er bly". Mange år senere viste jeg ham det, og han havde glemt det: Har jeg virkelig skrevet det? spurgte han, og blev ganske fornøjet. Han og jeg var venner fra ungdommen, vi havde det godt sammen, også de sidste, matte år. Nu står disse minder på tryk, talen bliver til snak, og Tage er tavs.

Ivar Gjørup.

OTTO FOSS 1902-1985

In conuentu societatis, cui nomen est Utile Dulci, qui a. d. Kal. Maias anni p. Chr. n. MCMLXXI. habitus est, Otto Fossium, postquam doctissime de opere Aristotelico, quod de Mundo inscribitur, disseruit, his uerbis allocutus sum:

"Bene ac sapienter a te, uir doctissime, adolescentes utriusque linguae studiosi petiuerunt, ut hodie de libro antiquissimo apud se ea diceres, quae lucubrationibus tuis in lucem protulisti. Nam ita maxime sibi utile dulci misceri posse sperabant, si eodem tempore aliquid noui discerent et sermone tuo delectarentur.

Neque tamen sui tantummodo commodi causa id fecerunt, sed sciebant tibi gratissimum fore a se ultro inuitari. Qui enim melius se significarent te non modo, ut ipsi officio saluo satis discerent, quo candidati aliquando dimitterentur, audire solere, sed etiam, quod omnibus cogitationibus futuri tentaminis remotis tua humanitate allicerentur? Qua nulla cuiquam laus praecceptorum maior inueniri potest. Sed quo sollemnius ea ornare, quo plus hunc diem postea recordare, quo manifestius fieret, quid de te existimarent, carmina Horatiana tuis modis instructa canere constituerunt et oenophorum lagenis uini Italici plenum, quo te donarent, collectis omnium comparauerunt, et a me petiuerunt, ut te his uerbis honorificis prosecutus beneuolentiam in te studiosorum diserte demonstrarem. Quod eos munus in me potissimum ideo detulisse arbitror, quod te et discipulus et studiosus et collega cognoui, et facillime a me, ut dicerem, impetrauerunt, quia me cum illis de tua laude penitus conspirare confidebam.

Non temere nec casu euenit, ut hodie tuos modos cantare possimus. Nam ipse filius cantoris organista prius factus es, quam studia utriusque linguae amplexus es. Quod te musicis dedisti, id non modo cum eruditione et doctrina rerum antiquissimarum optime coniunctum est - quis enim ignorat, quantam uim in animis excolendis Graeci illi antiquissimi musicis attribuerint? - uerum etiam tibi ipsi multas horas iucundissimas praebuit. Quamquam iniquitate fortunae musica iam minus colere cogeris, quam speraueras, tamen et recordatione priorum uoluptatum musicarum et lectione symphonicarum te saepe releuari cognoui.

Annos uiginti sex natus summa cum laude candidatus magisterii factus es, postquam in studiis conficiendis sex tantum annos consumpsisti - id quod pauci his nostris temporibus, cum multo minora sint pensa, efficere possunt. Deinde per multos annos et Graecum et Latinum in gymnasiis docuisti, neque in promptu est numerare, quot tibi discipuli fuerint, quot te memoria teneant, quot tibi gratiam habeant eius humanitatis, quae scholae a te habitae semper abundabant. Neque litterarum atque rerum antiquarum solum haec tua humanitas plena erat, sed cum peregrinorum tum nostrorum litterarum recentiorum temporum tibi in animum tamquam in puteum confluerant, unde, quod cuique rei aptum fuisset, haurire posses. Saepius, quam fieri uelles, factum est, ut nos discipuli te parum intellegeremus, id quod etiam in hac academia audientibus non numquam usu uenisse cognoui; sed ea ratione adducebamur, ut eos quoque scriptores, quos tuo more tecte uel aperte laudare soleres, paulo accuratius degustaremus. Magister multum a nobis postulabas, multum ultro dabas. Ut meo ipsius exemplo paulisper utar, hoc imprimis doleo, quod te non Graecarum quoque litterarum magistro in gymnasio usus sum. Nam quod etiam hodie hoc quodcumque

ingenium libentius in litteris Latinis exerceo, id tuum est, cuius libellis elementa Latina didici, apud quem cum alios tum Terentium legi, a quo in eius uerbis Danice uertendis summa fide et beneuolentis adiutus sum.

Cum in hac academia doces, id quod iam uiginti septem annos fecisti, easdem uirtutes praestas atque in gymnasio, sed nescio an etiam plus hic ualeant. Nam ibi aliquot fuisse negari non potest, quorum ne tu quidem inertiam uincere posses, quos non studium litterarum antiquarum incitaret sed spes tentaminis quam minimo labore absoluendi, hic non audiunt nisi qui ulro uenerunt. Sed cum omnes, qui adsunt, praesentia ipsi sua spectatissimas tuas docendi uirtutes testificentur, nulla causa est, cur ea uerbis prosequar, quae re probentur. Illud solum adiciam me tibi et meo nomine et omnium, qui usque ad hunc diem te lectore usi sumus, gratias quam maximas agere pro omnibus iis rebus, quas nobis doctrina atque lepore ostendisti. Neque si quando parum profecimus, id tuo labori atque integritati uitio dari potest sed nostrae ipsorum uel tarditati ingenii uel deficienti diligentiae.

Scio te saepe questum esse, quod minus multa scripsisti, quam uelles. Neque tamen pauca monumenta iam confecisti; nam praeter eas omnes recensiones, quibus nulla ira nec studio ductus, solam ueritatem spectans tam multa correxisti, ut autores interdum non errores suos sed, ut fit, te correctorem odissent, lectores uero semper gratiam tibi haberent, multa et Platonis et aliorum in Danicum conuertisti, et Ciceronem et Menandrum in usum discipulorum edidisti, pulcherrimum librum nuper de Vergilio nuper scripsisti, quo non modo studium nostrorum hominum litterarum Latinarum promouisti, uerum etiam nostras litteras ornauisti. Eo accedunt aliquot opuscula doctissima. Itaque, si uerius rem consideramus, non illud nobis mirandum est te plura non

scripsisse sed tot et tam uaria opera multis semper negotiis occupatum confecisse.

Iam breui te officium lectoris depositurum nobis dolendum est. Neque tamen ideo te plane carebimus. Nam saepe ab his adolescentibus rogaberis, ut quid iis demonstres, ut hodie fecisti, semper a collegis gratissimus accipere, quotiens huc ueneris, id quod te aequae frequenter atque antea facturum esse spero, siue quid in bibliotheca scrutari cupias, siue nos colloqui tui participos non dedigneris. Is enim non es, cui otium iners ac desidiosum ullo modo placere possit. Sed otium cum dignitate tuo more uteris in multis libris legendis et scribendis. Quod otium quamquam non iam adest, tamen adolescentes, quod se omnes adesse postea uix posse intellegebant, hunc diem elegerunt, quo et gratiam superioris temporis et beneuolentiam posterioris tibi quam disertissime significarent. Nam ita te ualere iubebimus, ut hanc uocem ad ualeitudinem spectare et longe abesse ullam desperationem tui postea uidendi intellegas.

Iam surgite uniuersi et uiro doctissimo honorem trium longorum triumque breuium clamorum omnibus laterum uiribus usi habete!"

Quae tum de uiuo dixi, ea nunc de mortuo uera sunt. Apparet enim me recte uaticinatum esse otium eius, quod tum initurus erat, nequaquam inertis fore. Senem octogesimum quartum annum iam agentem mortuum esse legendum quidem est omnibus, quibus carus fuit, sed nescio an satius sit, ut beatum illum praedicemus, cui ad tantum aetatis peruenisse contigit uiribus ingenii tam integris, ut etiam postumum eius monumentum proferatur. Prius enim Medeam illam Euripidis Danice conuersam absoluit, quam aeger factus est, quod ultimum eius opus iam in prelo est. Totum autem otium eius

feracius fuit quam multorum aliorum negotium: librum de tragoedia Graeca, fabulas Sophoclis, quae inscribuntur Antigone et Oedipus Rex, Danice conuersas confecit et octoginta iam annos natus Rem Publicam Platonis nostra lingua ita expressam publici iuris fecit, ut eius operis non modo sententiam ueram redderet sed etiam artem manifestam exhiberet.

Non omnis mortuus est.

OTTO STEEN DUE

Undervisning i forårssemesteret 1986

For græsk-, latin- og OK-studerende

- Forelæsninger over kampen mellem retorik og filosofi.
- Videnskabsteori

Prof. J. Sløk
E. Ostenfeld

For græsk- og OK-studerende

- Græske historikere på grundlag af oversættelser
- Euripides, Troades
- Platon, Phaidros
- Homer
- Aristoteles, Nik. Etik
- Elegi og jambe i arkaisk tid

B. Due
H. Friis Johansen
B. Dalsgaard Larsen
B. Dalsgaard Larsen
E. Ostenfeld
G. Torresin

For latin-studerende

- Latinsk poesi
- Livius XXiff.
- Cicero, Pro Caelio
- Seneca, Breve
- Romersk hist. og samf. (Republikken)
- Latin stil I
- Latin stil II
- Græsk stil II
- Latin for hist. og arkæologer

O. S. Due
O. S. Due
H. Friis Johansen
B. Dalsgaard Larsen
G. Torresin
P. O. Jastrup
P. O. Jastrup
H. Friis Johansen
O. S. Due

Uden for instituttet

- Forelæsninger over synet på det attiske demokrati

A. Damsgaard-Madsen

NÆSTE SEMESTERS UNDERVISNING

Euripides: Troades.

Stykket blev førsteopført 415 og er af særlig interesse både ved sit emne og ved sin struktur. Emnet: behandlingen af overvundne modstandere, går igen flere steder hos Euripides, men er aldrig så centralt placeret som her, hvor det er det altdominerende tema. Spekulationer over en specifik aktuel relevans (Athen-Melos) har været uundgåelige og kan med rimelighed tages op til vurdering under gennemgangen og forbindes med en mere almen diskussion af problemet mythe-aktualitet. Strukturelt set er stykket ejendommeligt ved sin "falden fra hinanden" i tableauagtige scener, hvad der kunde tænkes at have noget at gøre med hovedtemaets beskaffenhed. Tragedien er relativt kort og ikke overdrevent svær, men den er ret dårligt overleveret. Der findes en anvendelig kommentar af K.H. Lee (MacMillan, 1970; står på Institutbiblioteket). Text: OCT vol. II ed. Diggle, 1985. Egnet for studerende i klassisk filologi og græsk, dog næppe for førsteårsstuderende.

Holger Friis Johansen

Cicero: Pro Caelio.

Talen er holdt i foråret 56; Caelius var anklaget de vi. Talen viser Cicero, der her taler for en personlig ven og protégé, fra hans mest veloplagte side, og den har sin særlige sociale og personalhistoriske interesse derved, at den introducerer personer - Caelius, Clodia - som vi efter almindelig opfattelse kender andetstedsfra, nemlig fra Catul under navnene Caelius/Rufus og Lesbia. Gennemgangen er beregnet for grunduddannelses-studerende i deres 2. studiesemester, men kan naturligvis følges af andre. I overensstemmelse med Studienævnets ønske vil der blive lagt en vis vægt på den sproglig-syntaktiske analyse. Den bedste kommentar til dagligt brug er af R.G. Austin (Oxford 1933, senere genoptrykt; står på Institutbiblioteket). Text: OCT Ciceronis orationes vol. I, rec. A.C. Clark, Oxford 1905, senere genoptrykt.

Græsk stil II.

Det første af to semestre. Der skrives gamle eksamensstile.

Holger Friis Johansen

Aristoteles' Etik (den Nikomachiske)

læses og gennemgås i udvalg. Suppleret med læsning i oversættelse. Tekst: Loeb. Der vil blive lagt vægt både på sproglig og filosofisk forståelse.

Erik Ostenfeld

Videnskabsteori.

På grundlag af udleverede tekster vil der blive givet en indføring i det teoretiske grundlag for videnskab i almindelighed og humaniora i særdeleshed. Humanioras genstandsområde søges indkredset og legitimeringen af humanistiske studier diskuteres. Mere specielt vil den teoretiske baggrund for bl.a. sprogvidenskab, tekstvidenskab og historievidenskab blive behandlet.

Erik Ostenfeld

Elegi og jambe

Det drejer sig om at nå op til det normale pensum i elegi og jambe. Det er ikke vanskeligt. Vi skal have det traditionelle udvalg fra de forskellige digtere: Archilochos, Solon, Mimnermos, Tyrtaios, Semonides, Hipponax og vi vil bruge D.A. Campbell, Greek Lyric Poetry, en antologi som kan bruges også senere for korallyrikken og de lesbiske digtere. Men vi vil tilføje den for nyligt fundne epode af Archilochos, som vi kan fotokopiere og nogle andre vers af Theognis udover dem, som findes hos Campbell.

Giuseppe Torresin

Romersk historie og samfundsforhold.

For nogle studenter er dette semester det andet og konklusive før opgaveskrivningen. Men jeg opfordrer alle studenter der skal op til prøve i Romersk historie og samfundsforhold og alle studenter som kan vælge mellem Romersk og Græsk hist. og samf. til at deltage og i alle tilfælde aftale med mig det videre forløb for forberedelsen til opgaven. Her er det muligt at spare ressourcer ved planlægning og aftaler og det vil være såvel i den enkelte students som i Instituttets interesse at koncentrere ressourcerne.

Giuseppe Torresin

Forelæsninger over synet på det athenske demokrati.

Omkring århundredskiftet skrev Eduard Meyer i sin Geschichte des Altertums om det athenske demokrati: "Troen på, at det suveræne folk instinktivt kan finde frem til det rigtige, modsiges af erfaringen. Hvordan skulle det også være muligt i en forfatning, der lægger afgørelsen hos flertallet af uvidende og undertrykker de bedrestillede og intelligente?" - I en nylig udkommet bog svarer Moses Finley: "Athen er et godt eksempel på, hvordan det lykkedes at få politisk ledelse og folkelig deltagelse til at følges ad gennem lang tid. Athenerne begik fejltagelser. Hvilket regeringssystem har ikke gjort det? De begik ingen fatale fejl, og det er nok."

Disse og en række andre historikers vurderinger af det athenske demokrati vil blive fremdraget og kommenteret, og historikernes baggrund i deres egen samtid vil blive inddraget. Forelæsningerne spænder fra antikvarernes latinske folioværker i 16.-17. årh. over de franske kulturhistorikere, de engelske liberalister og de tyske kildekritikere til det 20. århundredes demokrativenlige forfattere som Moses Finley og A.H.M. Jones. Også demokratiets sammenhæng med polisstruktur og krise vil blive omtalt (Vidal-Naquet og Sally Humphreys) tillige med den danske tradition og synspunkter fra udvalgte skolebøger.

Der bliver ialt ca. 10 forelæsninger, deraf 3 ved Erik Christiansen og Tønnes Bekker-Nielsen; de lægges onsdag kl. 10-12, flest muligt i semestrets første halvdel.

Der vil af og til blive uddelt lidt duplikeret materiale, bl.a. punktmanuskripter med stikord, fakta o.l.. Derudover forudsættes ikke nogen særlig forberedelse, men der er meget baggrundsstof at hente i Karl Christ: Von Gibbon zu Rostovtzeff (Wiss. Buchg. Darmstadt 1979).

A. Damsgaard-Madsen

Livius.

Jeg har tænkt mig at vi skulle læse om den første del af den Hannibaliske krig, altså Liv. XXI ff. i en med auditoriet aftalt blanding af den latinske tekst og Hermansens oversættelse og derunder notere os de for Livius karakteristiske træk m.h.t. historisk fremstilling, retorisk udformning og national-moralsk tendens. Om så ønskes af deltagerne gennemgås Walsh's Livy kapitelvis som hovedværk.

Otto Steen Due

De græske historikere.

Kurset er først og fremmest beregnet på studerende i oldtidskundskab og vil blive indrettet efter de deltagendes behov. Jeg vil derfor indkalde til et aftalemøde torsdag den 16. januar kl. 12.00 på mit kontor.

Bodil Due

STUDIENEVNET FOR DE
KLASSISK FILOLOGISKE FAG

SN-05-16.1
19.09.85

Referat af SN-møde mandag den 9.9.1985 kl. 10.00.

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), P.O. Jastrup, G. Torresin,
Hanne Roer (kom 10.30), Dorte Wille, Anders Mikkelsen.

- 0 -

0. Valg af referent.

AM valgtes

1. Godkendelse af dagsorden.

GT foreslog punkt 8 drøftet efter punkt 5. Vedtaget.

2. Godkendelse af referat af mødet d. 26.08.85.

Referat godkendt.

3. Meddelelser fra formanden.

- c) 100 færdigtrykte eksemplarer er på vej.
- d) Referat af SN-møde ved KU d. 23.05.85.
- e) Yderligere vedr. henvendelse ang. valg måde: Rettelse til valg måde B.
- f) Meddelelse fra dekanen vedrørende kontrol og forbrug af bevillinger.

4. Meddelelser fra FSN.

Ingen

5. Videnskabsteori problemer.

HFJ foreslog introduktionsundervisningen udvidet med et semester (2 timer pr. uge).
GT mente, at det kunne blive vanskeligt at fastlægge undervisningens indhold. Han påpegede desuden, at formen ved den første prøve vil komme til at afhænge af forløbets karakter. Det blev vedtaget, at GT og Bent Dalsgård Larsen skal opfordres til at komme med et udspil inden midten af november ang. indholdet af videnskabsteoriundervisningen.

6. Drøftelse af OU's grunduddannelsesbestemmelser.

Der var enighed om, at en nærmere kontakt nu er meget ønskelig. HFJ vil udforme et brev til studienavnene ved OU og KU. En dybere drøftelse blev udsat til næste møde.

7. Indledende drøftelser af overbygningsuddannelser.

Det blev diskuteret, hvor hurtigt og i hvilket omfang man på nuværende tidspunkt skal kontakte de øvrige humaniorafag ang. kombinationer. HFJ vil kontakte FSN for at få nærmere oplysninger om, hvor faste disse kombinationer skal være, og desuden lave et udkast til et brev til de øvrige humanistiske studienavn. Næste gang vil specielt overbygningsuddannelserne i oldtidskundskab og latin blive diskuteret.

8. / 9.

Blev udsat til næste møde.

10. Evt.

Intet

Anders Mikkelsen
Referent

Referat af SN-møde d. 23.9. 1985 kl. 10.30 i instituttets møde-
lokale.

Til stede: P.O. Jastrup, Holger Friis Johansen, Anders Mikkelsen,
G. Torresin.

Fraværende med afbud: Hanne Roer.

Fraværende uden afbud: Dorte Wille.

0. Valg af referent.

A.M. valgtes.

1. Godkendelse af dagsorden.

Godkendt.

2. Godkendelse af referat af mødet 9.9.

Ang. pkt. 5 bemærkede GT, at han mere ville koncentrere sig om pensum end direkte om undervisningsindhold. HFJ. meddelte desuden, at Bent Dalsgaard Larsen ikke ønskede at lave et udkast. Referatet godkendt.

3. Meddelelser fra formanden.

- e. Modtaget oversigt over tilgang af studerende i 83, 84 og 85. Tallene var incl. studieskift 16, 16 og 12.
- f. Modtaget tidsplan for valg.
- g. Modtaget brev med forskellige meddelelser fra FSN.
- h. Modtaget brev om SU-støtteramme for 85-86.
- i. Modtaget indbydelse til informationsmøde mandag d. 30.9. kl. 10 ang. det nye studie- og eksamensregistersystem.

4. Meddelelser fra FSN.

Ingen.

5. Rapport om udvalgs-møde 12.9. om ressourcebesparelser.

Til stede ved mødet var HFJ, DW, Otto Steen Due og Bodil Due, og man diskuterede punkterne i brevet til IR ang. disse besparelser:

- a. Sammenlægning af undervisning (især latinsk stil). For tidligt at lægge sig fast på det.
- b. Enighed om større udbud af tematisk undervisning.
- c. Evt. forløb på halve semestre.
- d. Enighed om forsøg med udtyndede forløb (med konsultationstimer). M.h.t. c og d skal der ikke være noget fast system, men de enkelte metoder skal benyttes alt efter behov.
- e. Nødvægtning af forløb, der kun følges af få studerende (evt. ved stil). Under dette pkt. var der desuden enighed om, at forløb, til hvilke der ingen tilgang er, ikke regnes som afholdte timer for vedkommende lærer.
- f. I IB var der stor modstand mod nedsættelse af kompensation

for administrative hverv, men sagen vil blive sat på IR's dagsorden, og der var i SN enighed om, at problemet bør diskuteres grundigt igennem. GT fremførte nogle ideer om ny beregning af lærernes undervisningsindsats og blev anmodet om at formulere disse på et senere møde. POJ gjorde desuden opmærksom på problemet omkring forholdet mellem forskning og undervisning for den enkelte lærer.

6. Retningslinier for UT's arbejde i efteråret.

POJ fremlagde UT's oplæg om undervisning i foråret. Indholdet af den sproglige undervisning i GU blev diskuteret. POJ foreslog, at man startede med et semester à 1 time pr. uge indeholdende sproghistorie, men mente, at man ellers må forsøge sig frem med det første hold. HFJ mente, at det må være op til den enkelte lærer at bestemme, hvorledes undervisningen skal forløbe. UT vil på mødet 4.11.85 fremlægge den endelige plan.

7. Overbygningsuddannelser.

- ad a. 1. De forskellige dele af overbygningsuddannelser vil så vidt muligt blive regnet separat m.h.t. årsværk.
- 2. Mogens Schmidt nævnte muligheden af en "gummiparagraf" m.h.t. tilvalg ved den 2-årige overbygningsuddannelse.
- 3. Planlægningen af den 3-årige overbygning i klassisk filologi kan foreløbig køre videre.
- 4. Ang. de 3-årige overbygningsuddannelser med eget "hovedfag" og fremmed "bifag" eller omvendt blev der givet aksept af ideen om en spørgerunde, men Mogens Schmidt foreslog, at man ventede til FSN har udsendt et brev til de forskellige studienavn med en opfordring til at påbegynde forhandlingerne. Det blev vedtaget, at forhandlingerne så vidt muligt skal føres af formandskabet.
- 5. Intet nyt om konferens.
- ad b. Udkastet godkendt.
- ad c. Forslag til 2-årige overbygningsuddannelser i græsk og latin udarbejdes af studentergruppen og diskuteres så vidt muligt først. Forslag til 3-årige overbygningsuddannelser i klassisk filologi udarbejdes af POJ og GT.

8. Kontakt med studienavnene ved KU og OU.

HFJ havde været i kontakt med Taisbak fra KU og Jacob Isager fra OU. Taisbak fandt ideen om et møde god og foreslog d. 24.10. i København. Diskussionen om OU's nye grunduddannelse koncentrerede sig omkring OK og kompetencen indenfor det fag. Hele spørgsmålet vil blive taget op på mødet den 21.10.

9. Eventuelt.

GT meddelte, at de nye tilmeldingsblanketter til eksaminer er lavet.

Mødet sluttede kl. 12.35.

Anders Mikkelsen
referent

Referat af SN-møde mandag den 21.10.1985 kl. 10.30

Til stede: P.O. Jastrup, Holger Friis Johansen, Anders Mikkelsen,
Dorte Wille.

Fraværende med afbud: Hanne Roer, G. Torresin.

- 0 -

0. Valg af referent

AM valgtes.

1. Godkendelse af dagsorden

Punkt 7 udgår p.g.a. GT's fravær. Iøvrigt godkendt.

2. Godkendelse af referat af mødet 23.9.85

Godkendt.

3. Meddelelser fra formanden

Modtaget institutavis for historie 14. årg. nr. 4.

4. Meddelelser fra FSN

Ingen, da mødet blev aflyst.

5. Overbygningsuddannelser

Modtaget brev fra FSN, hvori det bl.a. meddeles, at fristen for udarbejdelse af de 2-årige cand. phil.-uddannelser er 13.12.1985. SN vedtog at studentergruppen fremlægger et forslag til drøftelse d. 18.11.1985. Eventuelle problemer tages op på mødet den 4.11.1985. HFJ meddelte desuden, at der nu er kommet svar fra næsten alle humaniora-fag ang. møder om kombination af overbygningsudd. - alle positive. Enkelte "vigtige" fag har endnu ikke svaret, hvorfor HFJ vil kontakte dem.

6. Drøftelse af mødet 24.10.85 i København mellem studienævnene

ved KU, OU og AU. Herunder valg af forhandlingsudvalg

HFJ havde modtaget et eksemplar af KU's studieordninger så sent, at det ikke kunne blive drøftet på mødet. Det blev vedtaget, at HFJ og evt. AM rejser til København.

8. Lillesugen

DW meddelte, at det meste af materialet nu er uddelt.

9. Eventuelt

Intet

Mødet sluttede kl. 12.15

Anders Mikkelsen
referent

Referat af SN-møde mandag 4.11. kl. 10.00 i mødelokalet.

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), P.O. Jastrup, Anders Mik-
kelsen, Hanne Roer, G. Torresin, Dorte Wille.

- 0 -

1. Godkendelse af dagsorden.

Godkendt.

2. Godkendelse af referat af mødet 21.10.85.

Godkendt.

3. Meddelelser fra formanden.

Modtaget institutavis fra Historie.

4. Meddelelser fra FSN-møde 1.11.

Ang. 1-årige moduler: disse kaldes suppleringsuddannelser. Fagene bedes specificere indholdet i deres 1-årige moduler.

Stor diskussion om "bifag"/"sidefag" og disses evt. undervisningskompetence til gymnasieskolen. Man enedes om at afvente et nært forestående udspil fra gymnasierne.

Endvidere: Tværfag - det besluttedes at have et fast antal forløb (15).

Integration af elementer i den 2-årige overbygning - FSN mente ikke, at man skulle udarbejde en positivliste over fagkombinationer, som det er sket i Kbh. Dette problem må de enkelte fag klare via rådgivning.

5. Undervisningen F86.

Efter en længere diskussion om nødvendigheden af at planlægge ud fra det antal undervisningstimer, som institutbestyreren beregner, besluttede man at udsætte punktet til 18.11.

6. Overbygningsuddannelser.

a) Formandskabet meddelte, at de havde mødt positiv interesse. Historie foreslog 3 integrerede modeller med 1½ år til det lille fag. Tysk og engelsk var interesserede i korte moduler, der kan integreres i deres 4-årige uddannelse - og ikke så meget i vores forslag (½ årsværk integreret i den 2-årige overbygning + 1 års suppleringsuddannelse i samme fag).

b) Udsat til 18.11.

c) De 2-årige middelalderoverbygninger skal også være færdige inden 13.12.85.

7. Møde med repræsentanter for SN ved KU og OU d. 24.10.

HFJ meddelte, at begrebet "klassisk filologi" er fjernet både fra KU og OU.

Ang. OU: Hvis grunduddannelse i "Græsk og Romersk kulturtradition" skal danne grundlag for en filologisk overbygning, skal mindst ca. 650 sider af opgivelserne være på originalprog.

Ang. KU: Pensumkravene var blevet strammede.

8. Evt.

Intet.

Mødet sluttede kl. 12.10.

Hanne Roer
referent

Referat af SN-møde mandag den 18.11 kl. 10.15 i mødelokalet

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), P.O. Jastrup,
Anders Mikkelsen, Hanne Roer, G. Torresin, Dorte
Wille.

- 0 -

1. Godkendelse af dagsorden

På HFJ's forslag indsattes et pkt. 4a ang. Åbent-hus-
arrangement, og pkt. 5 omformuleredes til "Dispensationssager".

2. Godkendelse af referat af mødet 4.11.85

Godkendt.

3. Meddelelser fra formanden

Udover de i dagsordenen nævnte:

- a) B. Dalsgaard Larsen havde på forespørgsel fra Statsbiblioteket oplyst om instituttets praxis m.h.t. arkivering af specialer. Forespørgslen var begrundet med, at Statsbiblioteket har planer om oprettelse af et centralt specialearkiv.
G.T. gjorde opmærksom på en SN-beslutning, iflg. hvilken specialevejlederen skal opbevare et eksemplar af specialet.

4. Meddelelser fra FSN

Intet.

5. Åbent-hus-arrangement

SN besluttede at foreslå Den centrale Studievejledning, at arrangementet skal finde sted den 11., 12. eller 13. marts. Anledningen var en forespørgsel fra Den centrale Studievejledning.

6. Dispensationssager

Lukket pkt.

7. Forespørgsel fra BDL vedr. fortolkning af eksamensordning

BDL spurgte om tre ting i sit brev:

- a) Er det tilladt at kontakten mellem specialevejlederen og eksaminanden fortsættes i de sidste 3 mdr. af specialestudiet?

HFJ havde spurgt Lilian Broberg, og hun sagde, at FSN

fortolker bestemmelserne således, at kontakten kan opretholdes under hele specialestudiet.

- b) Hvor langt må specialet være? Er der inkluderet noter i de 100 sider?

Lilian Broberg svarede ja til det sidste spørgsmål, og oplyste at FSN betragtede 100 sider som øverste grænse; en studerende, der overskrider dette tal væsentligt, må have dispensation fra SN.

- c) Hvilke hjælpemidler må der anvendes til Homerprøven for OK-studerende?

SN kunne oplyse, at alle hjælpemidler må bruges.

G.T. indvendte vedr. a), at FSN's svar er en fortolkning af en tvetydig tekst, og at svaret i højere grad hviler på specialevejlederen end på FSN. HFJ foreslog, at SN i sit svar til BDL henviste til FSN's fortolkning, men samtidig gjorde opmærksom på, at dette ikke er en autoritativ udlægning. G.T. var ikke enig i dette, han mente stadig, at ansvaret er specialevejlederens, ikke FSN's. Det øvrige SN akcepterede HFJ's forslag og vedtog desuden, at man på et senere tidspunkt skal diskutere specialets omfang.

7. Plan for undervisningen F86

G.T. havde forskellige kommentarer til forslaget: Han erklærede, at han accepterede undervisningsplanen for F86 som udtryk for en akut nødsituation; men hvis denne plan skulle vise sig at være repræsentativ for tendenserne i fremtidens undervisning, så ville dette få to katastrofale konsekvenser; for det første ville det småtskårne og perspektivløse tilbud indsnævre studenternes opfattelse af fagets omfang og reducere faget til en glædesløs eksamensfabrik af kandidater på et niveau uden sammenligning lavere end før; for det andet ville planen give udenforstående det falske indtryk, at man faktisk kan indskrænke den interne undervisning så meget som tilfældet er i F86 og at instituttet derfor er overbemandet. Hertil sagde DW, at dette er en farlig men uundgåelig følge af nedskæringerne ("salget" til teologerne). HR mente som GT, at det betænkelige i UT's plan bestod i at tallene kunne blive "kanoniserede". Med disse kommentarer og med én rettelse (OK-undervisningen i historieskrivning forhøjes til 2t/uge) vedtog SN at sende forslaget videre til IR.

8. Overbygningsuddannelser

Pkt. a: Udsat til næste møde.

Pkt. b: Gennemgang af udkastet (forfattet af AM og DW) til 2-årige overbygningsuddannelser i græsk og latin.

ad 1.2. Overførsel fra G.U. i klassisk filologi til overbygningsuddannelse i græsk eller latin skal være mulig. Hvis overbygningens sprog udgør "det lille sprog" i G.U., kræves en dispensation fra SN.

ad 1.3. Bekendtgørelsens gummiparagraf skrives af.

ad 2. Prøver: d) Områdeopgaven afskaffes.

f) Stilen bevares som selvstændig prøve.

b) Oversættelsesopgave - SN fandt, at ideen var god - bortset fra POJ, der foretrak den nuværende version. GT mente også, at der var problemer med en sådan opgaveform (sammenkoblingen af det sproglige og det reale, samt problemet med at finde uoversatte tekster); istedet blev foreslået en sammen-smeltning af den "gamle" version og områdeopgaven, hvis formål skulle være at behandle en længere tekst sprogligt og reelt, og hele tiden med formidlingsproblematikken for øje. Dette kunne SN, bortset fra POJ, gå ind for, og der var enighed om at kræve, at denne prøve skal ligge før specialet.

Evt.

SN vedtog et ekstraordinært møde 22.11.85 kl.14.00 om overbygningsuddannelsen.

Mødet sluttede 12.30

Hanne Roer
referent

Referat af ekstraordinært SN-møde fredag den 22.11 kl. 14.00 i mødelokalet

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), P.O. Jastrup, Anders Mikkelsen, Hanne Roer, G. Torresin og Dorte Wille.

1. Fortsat behandling af udkast til 2-årige overbygningsuddannelser

På formandens forslag indsattes to ekstra punkter, som blev behandlet først:

- 1a) GT anmodede om, at afleveringsfristen for 10-dages opgaver i et konkret tilfælde blev rykket 3 dage frem, da en studerende ikke, af praktiske grunde, var istand til at overholde den. Dette fandt SN helt i orden og fandt, at generelt har eksamensadministrator kompetence til at træffe sådanne afgørelser.
- 1b) Ostenfeld havde forespurgt SN om planerne for videnskabs-teori. SN kunne kun henvise til Bekendtgørelsens ordlyd, da der ikke var truffet nogen særlige afgørelser på dette; GT havde fået i kommissorium at udarbejde et forslag, som SN senere ville diskutere (den lærer, der skal undervise i foråret, er selvfølgelig ikke bundet af dette).

Overbygningsuddannelserne fortsat

ad 1.3. Tilvalgsmuligheder - SN enedes om at overføre bekendtgørelsens gummiparagraf og tilføje en bemærkning om, at visse prøver ikke kan fravalges.

ad 2.b. og

ad 4. Oversættelsesopgaven - GT foreslog, at denne opgave skal bedømmes med 2 karakterer, én for det filologiske og én for kommenteringen; at målgruppen må specificeres og at kravet om tekstkritik slettes.

AM refererede fra et studentermøde, hvor der også var enighed om 2 karakterer til bedømmelse og en målgruppespecificering. Derimod fandt de studerende, at kravet om tekstkritik ikke skulle slettes, da dette netop var vigtigt i en oversættelsesproblematik.

POJ sagde, at han kunne gå ind for opgaven, hvis der blev sat tidsfrist på den.

GT mente, at man ikke måtte kræve fuldstændighed af kommenteringen, hvortil HFJ svarede, at målgruppens behov afgør kommenteringens art.

På GT's forslag enedes SN om en ændring i 5.a. til "en indledning på grundlag af håndbøger", samt (på HFJ's forslag) at stryge ordene "og forfatter" for ikke at forbigå det tematiske aspekt. Endvidere sluttede SN sig til HFJ's forslag om, at der til den første sætning i pkt. 4 føjedes ordene "inden for et område af litteraturhistorisk, religionshistorisk, filologisk, historisk, etc. art"

På GT's forslag vedtog SN, at besvarelsen af denne prøve ikke kan indgå i specialeopgave.

- ad 5. Specialet - 1. sætning slettes og den nuværende formulering beholdes. Der blev enighed om at anvendte kilder ikke skal kunne give pensumreduktion, da dette dels er svært at administrere, dels giver de studerende ulige vilkår.
- ad 6. Områdeopgave - denne paragraf slettes.
- ad 7. Stil - den nuværende formulering bevares.
- ad 8. Mundtlig prøve - først diskuterede SN pensumkravene. HFJ var først imod en reduktion, men AM fremhævede, at en sådan var nødvendig, da de nuværende 2000 opgivne sider består dels af de 1000 på 1. del opgivne sider, dels af 1000 "nye" sider. På GU er sidetallet reduceret til 750 og derfor vil det være urimeligt at kræve yderligere 1250 på overbygningen. SN var derefter enig i at kræve et pensumtal på 1750 sider - dvs 750 s fra GU og 1000 s på OB (ligesom nu).
- Dernæst diskuterede man genre- og forfatterkrav, og de studerende lagde ud med, at disse burde slettes, fordi de virkede styrende på læsningen og betød, at der aldrig/sjældent blev læst usædvanlige tekster. GT og HFJ fremhævede, at kravene skulle sikre en bred orientering og forhindre en specialisering, og at disse krav netop imødekom studenternes ønsker. Derfor enedes SN om at bevare genre- og forfatterkravene og periodeinddelingen. GT ønskede endvidere en differentiering mellem poesi og prosa, da prosaen ellers ville blive forsvundet. Det øvrige SN var ikke enig heri.
- ad 10. Arkæologiprøve - den nuværende ordlyd overføres.
- ad 11. Eksamensbestemmelser vedr. oversættelsesopgaven - Diskussionen drejede sig om, hvorvidt opgaven skulle tidsbegrænses til 15-20 dage, eller den skulle strække sig over et semester parallelt med den studerendes øvrige arbejde. Afgørelsen blev udsat til næste møde.

Mødet sluttede 17.30

Hanne Roer
referent

Referat af SN-møde 2.12.85 kl. 10.15 og 3.12.85 kl. 13.00.

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), P.O. Jastrup, Anders Mikkelsen, Hanne Roer, Giuseppe Torresin (ankom kl. 10.25) og Dorte Wille.

1. Godkendelse af dagsorden.

Godkendt.

2. Godkendelser af referater.

Udskudt p.g.a. referentens sygdom.

3. Meddelelser fra formanden.

Udover de i dagsordenen nævnte: HFJ refererede en institut-rådsbeslutning fra 1983, som vedrørte oprettelse af specialarkiv og hvori GT blev udpeget til initiativtager. Dette blev ikke diskuteret, da GT ikke var ankommet på dette tidspunkt.

4. Meddelelser fra FSN.

HFJ refererede et brev fra dekanen, hvori det pålagdes fagene at nedskære anvendelsen af ekstern censur af økonomiske grunde. På årsbasis må man ikke anvende ekstern censur, udover hvad der svarer til $\frac{1}{2}$ årsværk. Beregningen på grundlag af årsværk var uheldig for vores fag, mente SN - det ville være bedre at gå ud fra antallet af eksaminer. Endvidere blev der i brevet udtrykt krav om, at alle eksaminer på GU skal være dokumenteret, før man begynder på OB, hvilket ikke skaber problemer for O&M.

5. Slutbehandling af forslag til 2-årige overbygningsuddannelser i græsk og latin.

HFJ foreslog at gennemgå udkastene fra ende til anden, dog vente med § 4 til sidst, hvilket det øvrige SN tilsluttede sig.

- ad 1.2 og 1.3. GT og FOJ foreslog, at "inden nogen af de i § 3 nævnte prøver aflægges" stryges. Enighed herom.
- ad 2.3 "og specialet" indføjes efter "prøven i oversættelse fra dansk til latin.
- ad 2.4 Denne paragraf stryges.
- ad 4 Udsat.
- ad 7.2 GT kritiserede den klodsede formulering, men ønskede samtidig af psykologiske grunde at have en bestemmelse om, at specialet ikke må ligge til slut i studieforløbet. Dette støttede HR og HFJ ham i, dog med mere tak-

tiske grunde. POJ var direkte imod. Efter en afstemning (POJ imod, HFJ stemte ikke, resten for en sådan bestemmelse) vedtog man at indføre "eller samtidig med mundtlig prøve i filologisk eksegese" efter "prøven i specialeområdet skal aflægges før". Resten slettes.

- ad 9.1 Pensumkrav. GT fremførte som tidligere, at der burde være en distinktion mellem poesi og prosa, for at poesien ikke skal få overvægt. Denne mulige forskydning fandt POJ var ønskværdig. SN enedes om en "blød" tilføjelse om, at der skal være en rimelig balance mellem poesi og prosa, og at der for latins vedkommende skal kræves, at teksterne var fra republikansk, augustæisk og efteraugustæisk tid.
- ad 4 Oversættelsesopgaven. Først diskuterede SN opgaven principielt; alle fandt ideen god, bortset fra POJ, der anså den for tidslugende og for vanskelig. POJ fralagde sig derfor ethvert ansvar for den nye opgave - han mente, at versionen i den gamle form burde bevares og områdeopgaven stryges. Dernæst diskuterede SN opgavens udformning på grundlag af 2 modeller. Model I strakte sig over lang tid (2-3 mdr.) og arbejdede med en længere tekst; model II var tidsbegrænset (15-20 dage) og der skulle oversættes 2-3 sider ud af et længere tekstforløb; disse sider skulle kommenteres i sin helhed.
- ad 4.1 "samt færdighed i kommentering af en oversat tekst" slettes. SN diskuterede, hvilke krav man skulle stille til oversættelsen. De større krav til det stilistiske kunne let komme i modstrid med kravet om grammatisk korrekthed. Man enedes om formuleringen: "en korrekt og stilistisk dækkende oversættelse til idiomatisk dansk". POJ mente ikke, at valget af målgruppe skulle være frit. GT og HFJ pegede på § 4.3 og tillagde vejlederens rolle stor betydning.
- ad 4.2 HFJ og HR forsvarede model II og mente, at en tidsbegrænsning var nødvendig for at hindre en opsvulmen af opgaven. AM havde en, efter eget udsagn, idealistisk forkærlighed for model I, men mente også, at model II med tidsbegrænsning var praktisk bedre. GT forsvarede ivrigt model I - den gav mulighed for fordybelse i et længere tekststykke og var mere elastisk - hvorimod model II mindede for meget om ti-dagesopgaven i form og den mundtlige prøve i indhold, og det oversatte tekststykke ville blive alt for kort. Efter en længere diskussion enedes man om model II; GT udtrykte dog samtidig forbehold. Sætningen "2 måneder før besvarelsen påbegyndes" stryges. Sætningen "hvorefter samarbejdet med vejlederen ophører" flyttes og sættes til slut i paragraffen. Efter "eksaminanden skal i løbet af vejledningsperioden" indføres "vælge en målgruppe og".
- ad 4.3 Ordlyden fra § 29.3 i udkastet til OB i græsk overføres med flg. rettelser:

"tre dele" rettes til "fire dele": a) oplysning om hvilken målgruppe (parentesen stryges) indledningen og kommentaren er beregnet på....

Pkt. a, b og c omdøbes til pkt. b, c og d. I pkt. c indføres "normalt" efter "den valgte tekst på..."
ad 4.5 Den første sætning beholdes, resten slettes.

6. Revision af JÅU-eksamensordning for oldtidskundskab.

Udsat.

7. Notat om specialers omfang.

HFJ omdelte et forslag til notat, hvori det påpegedes, at specialet inkl. noter og bilag ikke må fylde over 100 sider. GT forstod ikke meningen med denne interesse for sidetal - dette hensyn skulle ikke styre den studerendes arbejde. POJ var enig. HFJ foreslog så, at SN opgav forslaget, men HR og DW insisterede. GT ønskede at vide, om dette skulle forstås som en ad hoc-kritik, hvilket HR bekræftede. 4 stemte for notatet; POJ og GT undlod at stemme.

8. Evt.

Julefrokosten blev planlagt til 19.12. kl. 18.00 på Gastgivergården i Hornslet.

Møderne sluttede kl. 12.30 og kl. 14.20.

Hanne Roer
referent

Om Sappho : et rids fra oldtid til samtid.

I et opslagsværk fra 1976, hvis titel man kan oversætte med "Udkast til et lesbisk leksikon", er Sappho blevet tildelt en hel side. Men siden er blank! Forfatterne manifesterer sig tydeligt provokatorisk og den blanke side tegner deres mistillid til en mandsdomineret filologi og de billeder den har leveret af Sappho som person og digter.

En formuleret mistillid er Mary Lefkowitz' artikel "Critical stereotypes and the poetry of Sappho". Mary Lefkowitz anfægter moderne fortolknings ensartede resultat overfor 2 så forskellige digtere som Sappho og Emily Dickinson, den højlyriske digter fra 1800-tallets Amerika. En moderne analyse af Emily Dickinsons digt "I have been hungry all the years" og Wilamowitz', Page's og Devereux' analyser af Sapphos digt "Guders lige synes jeg han må være" reducerer digtene i stereotype normaliseringer til produkter af kvindelige kunstners seksuelle frustrationer: Sapphos digt om en forelsket kvindes sårbarhed tolkes som bekendelse af jalousi eller en tilståelse af misundelse, i sidste ende penis-misundelse. Og Emily Dickinsons udtryk for skuffelser henregnes til nødskrig om mangel på seksuel kontakt.

Mary Lefkowitz' ræsonnement er det, at moderne kritikere spærrer for deres digtlæsning ved at overføre alment gældende forestillinger om en kvindelig psykologisk normalitet på kvindelige kunstners værker. De tilgrundliggende forestillinger er dobbelte: For det første at kvindelige kunstnere er afvigere i den forstand at "normale" kvinder, dvs. kvinder der har hjem, familie og en mand, har et tilfredsstillende følelsesliv og derfor ikke har behov for skabende udfoldelse i tilgift dertil. For det andet at eftersom kvindelige kunstnere er følelsesmæssigt forstyrrede, er deres digte psykologiske udladninger, der kredser om deres emotionelle internaliseringer, og der er tale ikke om intellektuelle, håndværksmæssige præstationer, men om produkter af kunstløs, uslebent naturtalent.

Denne opfattelse af kvindelig kunstnerisk virksomhed som noget simpelt naturgivent, en slags foræring, der ikke krævede intellektuel

indsats og kunnen, genfinder vi i en gren af de spredte referencer vi har kendskab til fra 4. årh. og frem. Ganske vist opstillede litteraturvidenskaben i Alexandria en kanon over 9 store lyriske digtere, hvor Sappho optræder ensomt i selskab med 8 mænd, men adskillige antikke kilder klassificerede hende ikke blandt de førende mandlige digtere på hendes tid, men som den 10. af de kvindelige muser. I et epigram af Platon lyder det fx.:

Musernes tal er 9, det siges: Hvor sløset man regner,
sé hende, Lesbos os gav, Sappho, det bli'r nummer 10.
(A.P. 9.506 / Jørgen Sonne)

Ved at rangere hende som en muse gøres Sappho til en inspireret overjordisk figur, til hvem poetiske selvudtryk kom uden indsats - fra himlen i digtergave.

Denne ulegemliggørelse af Sappho finder vi også i fremstillingerne af hende som en mytisk heroine, der drives ud i et dramatisk selvmord fra den leukadiske klippe. Årsagen til selvmordet er ifølge sagnet ulykkelig kærlighed til en ung smuk færgemand, Phaon (Menander fr. 258; Ovid Heroides 15 osv.)

Sappho har virkelig aldrig savnet beundrere. Den litterære æstetiske vurdering af hende har været konstant: kritikken har været enig i at betragte hende som den 10. muse, for nu at genbruge Platons lovord. Og for en Ezra Pound fx. var Afrodite-digtet det ypperste digt han kendte af alle.

Men det æstetiske spørgsmål, om Sappho var værd at læse, har for generationer af filologer været bundet fast sammen med spørgsmålet om Sapphos seksuelle tilhørsforhold, det kønsmoralske spørgsmål, om Sappho var lesbisk.

Denne sammenkædning har begribeligvis skabt problemer. Når man nemlig efter almindelig gældende kønsmoral har opfattet homoseksualitet / lesbianisme som en sindslidelse og perversion og samtidig som en lovmæssighed har fastholdt en snæver affinitet mellem forfatterpersonlighed og værk - så har man måttet bortforklare Sapphos homoerotiske orientering ved fortolkningsmæssige procedurer overfor teksterne. Sappho måtte heteroseksualiseres! Det var for svært - for ikke at sige umuligt - at forene digte af høj æstetisk værdi med en homoseksuel forfatter, i al fald en kvindelig: digtene er gode, ergo er digteren ikke seksuelt perverteret og sindsforstyrret.

Ordet lesbisk/lesbiske er i nudansk omgangssprog entydigt. Men som Wilamowitz siger: "Wer $\lambda\epsilon\sigma\beta\iota\alpha\zeta\epsilon\iota\nu$ mit Mädchenlibe vermischt, sei an das Lexikon verwiesen; mit Sappho hat das nichts zu tun ..." Det græske verbum $\lambda\epsilon\sigma\beta\iota\alpha\zeta\epsilon\iota\nu$, dvs. at opføre sig som én fra Lesbos, betegner i sin egentlige betydning ifølge Hesych (λ 692) fellatio - fellatio udført af kvinder på mænd. Termen anvendes flere steder hos Aristophanes (Hvepsene 1346; Frøerne 1308; Ecclesi-azusae 920) og vidner om, at kvinderne fra Lesbos i den erotiske sfære har haft ry for ekstraordinær amatørisk ekspertise, siden en speciel erotisk aktivitet har taget navn efter dem - men altså en heteroseksuel aktivitet, ikke en homoseksuel. Dover fremkommer med en forsigtig parentetisk antagelse, nemlig den at opfattelsen af kvinder fra Lesbos som initiativrige og opfindtsomt frække samleje-partnere kan være udgået fra athenske "versemagere" i det 6. årh., hvor Athen lå i krig med Mytilene.

Hvad angår homoseksuel praksis blandt græske kvinder i almindelighed og specielt blandt kvinder fra Lesbos hersker der en uhørt tavshed helt indtil hellenistisk tid.

En mulig, men usikker undtagelse kan Anakreon ske at gøre i fr.358. Digteren udtrykker sit begær efter en pige, som ikke er interesseret. Manglen på interesse forklarer Anakreon på følgende måde: eftersom hun er fra Lesbos, finder hun fejl ved mit hår - det er nemlig hvidt - og hun gaber efter noget andet (sc. hår) / en anden (sc. kvinde).

Hvad pigen positivt er interesseret i, gaber efter, er ikke godt at vide. For femininumformen $\alpha\lambda\lambda\eta\upsilon$ $\tau\iota\upsilon\alpha$ er tvetydig. Det kan referere til hår ($\alpha\lambda\lambda\eta\upsilon$) og betyde en andens sorte hår og ikke mit hvide gammelmandshår, eller - med hentydning til Lesbos-kvindernes sans for fellatio - betyde en andens sorte kønshår og ikke mit hvide hovedhår. Det kan også betyde "en anden", dvs. en kvinde og ikke mig, der er en mand.

Passagen er pikant og fuld af filologiske finesser. Tolkningen "en anden, nemlig en kvinde" mener jeg er usandsynlig, og konklusionen er i al fald at Anakreon-stedet ikke er et sikkert belæg for lesbianisme.

I den klassiske attiske litteratur refereres der kun én gang til kvindelige homoseksuelle relationer. Det er i Platons Symposium (191e) i Aristophanes' tale. Hos Platon konstaterer Aristophanes

en passant og tilsyneladende som en nøgtern kendsgerning eksistensen af $\epsilon\tau\alpha\lambda\phi\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\iota$, dvs. kvinder, der har kønslig omgang med andre kvinder.

Denne næsten totale tavshed på området er mærkelig. Det er mærkeligt at tænke på, at de attiske komedier, denne ubornerte, frygtløse genre, ikke har udnyttet emnet til eget formål. Dover giver en psykologisk forklaring - det eneste bud på en forklaring, som jeg kender og tilslutter mig. Dover peger på et epigram fra hellenistisk tid (Asklepiades 7), der hanger 2 kvinder ud som desertørere og overløbere, fordi de afviser mandlige elskere og har nok i sig selv. Denne aggressive holdning genspejler ifølge Dover mandlig angst, og tabuiseringen af kvindelig homoseksualitet i den attiske komedie ses som et produkt af patriarkatets angst, analogt med fortielsen af menstruation i komedien. Sammenkoblingen fra det hellenistiske epigram til den attiske komedie grunder sig i den antagelse, at atheniensisk seksualmoral, som indsnævredes gennem 4. og 3. årh., har dannet mønster for det hellenistiske moralkodeks.

Denne mørklæggelse af kvindekærlighed i komedien synes også at gælde de 6 komedier, som vi positivt ved handlede om Sappho. De hed nemlig Sappho, men handlede om den heteroseksuelle Sappho. Førsteomtaler af Sapphos homoerotiske forbindelser stammer fra monografier og kommentarværker fra hellenistisk tid, der følges op i augustæisk tid og frem. Jeg skal opregne nogle af kildestederne: I et papyrusfragment fra en biografi (Oxyrhuncus Papyri XV, 1800, fr.1, col.1, 16ff.), hvis kildemateriale kan være af så tidlig dato som 3. årh. måske, siges det om Sappho: "hun er blevet kritiseret af nogle for at være utugtig ($\alpha\lambda\lambda\eta\iota\sigma\iota$) og en kvindeelsker ($\gamma\upsilon\upsilon\alpha\lambda\lambda\eta\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\iota$).

Hos Horats (Od. II 13 5) står der:

Aeoliis fidibus querentem / Sappho puellis de popularibus.

Schol. Hor. Ep. I 19 28 redegør for betegnelsen "mascula Sappho" og kommenterer: diffamatur tribas fuisse.

Ovid (Tristia II 365) stiller spørgsmålet:

Lesbia quid docuit Sappho nisi amare puellas?

Ovid (Ep. XV 19, heroine-brevet fra Sappho til Phaon) lader Sappho sige:

quas non sine crimine amavi.

Ibid. 201: Lesbides infamem quae me fecistis amatae.

rimus fra Tyrus (XXIV, 18, 9), en omrejsende foredragsholder fra årh. e.v.t., sammenligner Sappho og hendes pigekreds med Sokrates' forhold til smukke unge mænd, altså aspektet læreren og pædageren.

Undervisningsaspektet fremhæves ligeledes i et papyrusfragment (P. Oxy. 261 A), der siger om Sappho, at hun var særdeles velanskreven på Lesbos og at hun underviste og opdrog de bedste piger i sit hjemland og også piger fra Jonien.

Endelig anføres det i Suda-leksikon'et (10. årh.):

ἡ δὲ Σάπφω ἔδειξε ἀνὸς ἀφροδισιακῆς φιλίας

h. hun blev bagtalt for syndig kærlighed.

Udbydigheden ved lesbiske forhold er allerede de antikke primære og sekundære tekster vidnesbyrd om: skam og vanry er den gennemgående synsvinkel. Kontrastbilledet til homoseksuelle forhold blandt kvinder er åbenbar. Jeg vil henvise til Judith P. Hallett og hendes artikel "Sappho and her social context" for et nøjeregnende ræsonnement omkring dette kontrastbillede og i øvrigt foretage et spring i tiden: til moderne, kristen tid og moralitet, hvor mange kræfter er blevet samlet om at neddæmpe sensualiteten i Sapphos digte og forvare dem for et homoerotisk engagement - strikt talt at indeslutte og definere hende efter gældende patriarkalske kvindenormer bliver en hovedbestræbelse i den officielle klassiske filologi.

Sapphos moralske redningsmand par excellence og nu virkelig en forsvarende af format er Wilamowitz. Som en korsridder, der skal forsvare sin frues farver og med sin hele faglige autoritet iblandet både sympatisk og smuk vrede rykker Wilamowitz ud. Han besværer sig over latinerne, over "kødets emancipation i renæssancen", over franskmænd slet hen fra Pierre Bayle's artikel i hans "Dictionnaire historique et critique" (1695) til 1700-årenes franske "scepticisme og frivolitet". Wilamowitz rykker ud for at genindføre en objektivitet i det mindste for den videnskabelige Sappho-læsning. At fjerne obskøn tankegang fra begreberne Sappho og Lesbos i det franske område i sin helhed forventede Wilamowitz sig ikke. Det var jo også mislykkedes for en Anne Dacier (1654-1720), som i et kvindedragende øjemed havde oversat Sappho, og i Tyskland for en tidligere moralsk redningsmand Welcker, som i 1816 udgav en bog med titlen: Sappho von einem herrschenden Vorurtheile befreuet.

Men altså Wilamowitz tog til tale og talte med ret så varig effekt for den filologiske videnskab. Effekten udenfor, i kunstnerkredse,

var som forventet noget lig ingenting. Det gjaldt ikke alene i Frankrig som Marcel Proust's Albertine i værket "À la recherche du temps perdu" dokumenterer, men også den massive kvindelitteratur, som man kan læse om i Susan Gubars artikel "Sapphistries", der gjorde emancipatorisk brug af Sappho i de første årtier af det 20. årh.

Det franske syn på Sappho som en homoseksuel digter fik en stor del af sin moderne udbredelse gennem Pierre Louÿs. Pierre Louÿs hører hjemme blandt de hypersensitive Parnas-digtere, disse fin-du-siècle digtere, der i opposition til den naturalistiske romans virkelighedsstudier dyrker den subjektive lyrik. Louÿs havde oversat Lukians Kurtisane-dialog og publicerede i 1894 en digtsamling "Les chansons de Bilitis". Han foretog at han oversatte arkaiske græske digte, som var blevet fundet i den kvindelige digter Bilitis' grav og offentliggjort i en udgave fra Leipzig af en Dr. G. Heim (!). De erotiske digte handler om Bilitis, der siges at høre hjemme i Sapphos homoseksuelle kvindekreds, og om hendes forhold til den unge Mnasiatika, et kærlighedsforhold, som Sappho-typisk afbrydes ved hendes bortrejse til Cypern.

Wilamowitz anmeldte i "Göttinger gelehrte Anzeigen" fra 1896 digtsamlingen. Han tilbageviser dem som falskneri ved en saglig gennemgang af det Grækenlandsbillede Pierre Louÿs leverer, herunder de lesbiske omgangsformer, som afvises primært under hensyntagen til Sappho som "eine vornehme Frau, Gattin und Mutter".

En passage i Wilamowitz' argumentationsrække er særlig interessant at fremhæve: "Da sei zunächst konstatiert, dass es psychologisch undenkbar ist, ein Weib wie diese Bilitis, die nur ein animalisches Leben führt, nur le sexe ist, könne dichten, könne sagen, was sie fühlt. Sie könnte nicht, wenn sie wollte, aber sie würde gar nicht erst wollen".

Et modstykke til tankegangen at så svært belastede kvinder ikke kunne have et intellektuelt liv, at intellektuelle udtryk og præstationer var utænelige i en lesbisk kreds - et modstykke hertil finder vi hos Virginia Woolf. I novellen "A society", som er et kvindeforskningskollektiv, en gruppe af "outsidere" i tiden, evalueres den mandsskabte kulturverden. Kvindegruppen finder frem en udgave af Sappho, udgivet af en Professor Hobkin, som primært giver sig af med at redde Sapphos kyskhed. Udgivelsen danner grundlag for indsigt i, at ekstraordinære kvinder som Sappho er blevet brugt

ikke for, men imod dannelsen af en kvindernes litterære tradition. "Since Sappho there has been no female of first rate" læser Woolfs kvindekollektiv ydermere i avisen. Virginia Woolf elaborerer på kendsgerningerne om, at ydre indskrænkninger har forhindret fremveksten af en kvindelig litterær historie efter Sapphos dage, mens Sappho selv levede i en periode, som indrømmede "social and domestic freedom" til kvinder, som var "highly educated and accustomed to express their sentiments". Vilkaere som gjorde eksistensen af en Sappho mulig, var ifølge Woolf: kunstneriske forbilleder, medlemskab af en gruppe, hvor kunst blev diskuteret og udøvet, og endelig handlefrihed og frihed til at indsamle erfaringer. Virginia Woolf spekulerer og udbryder impressivt: "Perhaps in Lesbos, but never since have these conditions been the lot of women".

Jeg ønsker hermed at pege på Virginia Woolf og også at vende Wilamowitz' hovedbegrundelser om og hævde, at hvis Sappho hovedsageligt havde været "eine vornehme Frau, Gattin und Mutter", så kunne hun næppe have digtet som hun gjorde.

Wilamowitz studerede Sappho udfra sine viktorianske kvindeidealer. Han søgte at fundere den gamle teori om, at Sappho var et mønster på moralske og sociale dyder. Teorien fremfører, at Sappho var leder af et formelt institutionaliseret kultforbund (Σκῆρα) på Lesbos, der dyrkede den ærbare Aphrodite, og at hendes kvindelige omgangskreds var elever, som hun underviste i litterære/musiske, moralske og sociale emner. Som et respekteret samfundsmedlem, som en præstinde og lærerinde måtte hendes værker vurderes og værdsættes.

Denys Page gør op med Wilamowitz og "moralisterne". Med en analytisk pragmatisme påviser Page den næsten totale mangel på vidnesbyrd om kultsange eksternt og internt i digtene selv. Page gør sig til talsmand for, at bortset fra samlingen af bryllupsdigte har Sapphos digte været fremført uformelt af hende selv i hendes private pigekreds. Intet i de overleverede digte giver anledning til formodningen om nogen officiel institution, det være sig en skole eller et kultforbund. Page trækker en række fragmenter frem for tillige at aflive teorien om Sapphos ikke-erotiske følelser for de piger, hun omgiver sig med, inkorporeret i Wilamowitz' antagelse om Sappho som lærerinde. Som Page konstaterer: "Contrary evidence is by no means wanting"! Og det har han ubetinget ret i. Page peger på digtet "Guders lige synes jeg han må være", som krampagtigt er blevet fortolket som et digt skrevet af lærerinden

Sappho i anledning af en yndlingselevs bryllupsfest. Som Holger Friis Johansen bemærker, måtte et sådan bryllupsdigt have spoleret feststemningen fuldstændig.

Denne opfattelse, at der er tale om uformelle digte er en forudsætning for Anne Pippin Burnett's Sappho-studier. Men i modsætning til Page mener hun, at vi har at gøre med en elevkreds, som mødtes i daglig fortrolighed og venskab under Sapphos temporære ledelse. I denne kreds førsteopførte Sappho de fleste af sine digte.

Alle moderne Sappho-fortolkere, tror jeg, vedkender sig det kvindeerotiske netværk i digtene, men altså Sappho som en lærerinde og også som leder af et kultforbund er levende. Funktionen som leder af et religiøst og socialt virksomt samfund, en *ἑταῖρα*, finder vi i dag forfægtet af Synnøve des Bouvrie. Funktionen som lærerinde arbejder også Judith P. Hallett med. I den nævnte artikel "Sappho and her social context" arbejder Judith Hallett udfra den tese, at de sapphiske digtes sensualistiske udtryksformer ikke implicerer en homoseksuel praksis, at Sappho ikke skal læses som en bekendelsesdigter, der udtrykker private følelser, men primært var en digter med en vigtig social funktion, nemlig den at socialisere og bevidstgøre giftefærdige kvinder erotisk og seksuelt, kvinder der levede isoleret og adskilt fra mænd. Sappho forstås med et begreb hentet fra den politiske venstrefløj som a *consciousness-raiser*, a *sensual consciousness-raiser*.

Dover knytter eksplicit an til Hallett og indfører nøglebegreberne: åben subkultur / modkultur. Dover skaber på få sider et vedkommende omrids af græske overklasse kvinder i arkaisk tid, i al fald dem fra Lesbos og dem fra Sparta. Jeg synes omridset rækker til: Dover peger på det erotiske kvinderum, som nogle af de bevarede korsange for unge piger og skønhedskonkurrencerne vidner om. Vi ved med sikkerhed fra Alkaios, at der fandt skønhedskonkurrencer sted på Lesbos på Sapphos tid; det er ikke sandsynligt, at dommerne her skulle have været mænd, eller at der i det hele var mænd til stede som tilskuere. Pointen er nu, at forbindelserne mellem deltagerne i pigekorene og mellem lærere og elever i de kreative fag, udgjorde et stykke modkultur: modne kvinder og unge piger etablerede en intimsfære, hvor de opnåede fra hinanden hvad segregation og monogami forhindrede dem i at opnå fra mænd.

At disse kvinder gik i seng med hinanden tyder Plutarch Lyc. 18 9 på, som omtaler det respektable i kæresteforhold mellem voksne kvinder og unge piger i Sparta. Sappho fr. 94 (Jeg ville ønske,

jeg var død) siger det rent ud.

Til sidst vil jeg fremhæve Eva Stehle Stigers' artikel "Sappho's private world". Det er forfatterens hovedbestræbelse at bidrage til en Sappho-poetik, at vise gennem nøglebegrebet "romanticisme" hvorledes Sappho behersker de lesbiske kærlighedsrelationers æstetiske udtryk. I en delanalyse kontrasteres den maskuline eros-opfattelse hos Ibykos, Archilochos og Anakreon og Sapphos lesbiske kærlighedsforståelse. Kontrastanalyserne resulterer i den tese, at vi hos Sappho finder en kvindelig kærlighedsforståelse, som er baseret ikke på dominans og underlæggelse, men på ligeværd og gensidighed. Som en digter med ideale lesbiske kærlighedsfordringer tolker Eva Stehle Stigers Sappho.

Hanne Schmidt

Litteraturliste:

- Bayle, Pierre: Dictionnaire historique et critique, Rotterdam 1687.
- Burnett, Anne Pippin: Three archaic poets: Archilochus, Alcaeus, Sappho. London 1983.
- Dacier, Anne: Les poésies d'Anacréon et de Sapphe, Paris 1681.
- des Bouvrie, Synnøve: Kvindelige forfattere i antikken, i: Kvindelige forfattere / red. af Susanna Roxman, København 1985.
- Devereux, George: The nature of Sappho's seizure in Fr.31 LP as evidence of her inversion. Classical quarterly 20 1970 17ff.
- Dover, K.J.: Greek homosexuality, London 1978.
Friis Johansen, Holger: Fri mandstale, Viking 7. 1984
- Gubar, Susan: Sapphistries. Signs: a journal of women in culture and society 10 1984 43ff.
- Hallett, Judith P.: Sappho and her social context: sense and sensuality. Signs 4 1979 447ff.
- Lefkowitz, Mary R.: Critical stereotypes and the poetry of Sappho. Greek, Roman and Byzantine studies 14 1973 113ff.
- Page, D.L.: Sappho and Alcaeus, Oxford 1955.
- Stigers, Eva Stehle: Sappho's private world. Women's studies 8 1981 47ff.
- - - : Romantic sensuality, poetic sense: a response to Hallett on Sappho. Signs 4 1979 465ff.
- Welcker, Friedrich Gottlieb: Sappho von einem herrschenden Vorurtheil befreyet, Göttingen 1816.
- Wilamowitz-Moellendorff, Ulrich von: Sappho und Simonides. Berlin 1913.
- Wittig, Monique & Sande Zweig: Brouillon pour un dictionnaire des amantes, Paris 1976.
- Wolf, Virginia: A society, i: Monday or tuesday, New York 1921.
- - - , citeret hos Susan Gubar op.cit. p. 45.

NOTER

1) Populære filosofihistorier

Blandt de mest solgte bøger i Italien i de tre sidste år er tre bøger om græsk filosofi. Luc. De Crescenzo, *Storia della filosofia greca I, I Presocratici*, Mondadori lit 12.000 (= ca. 70 Dkr.) har været solgt i 400.000 eksemplarer i 1984, er oversat til tysk (Diogenes-Verlag) og er i 1985 fortsat i toppen af listen over de mest solgte bøger. Det vil sige at den er blevet solgt mere end en roman. Stor succes har også Emanuele Severino, *La filosofia antica* (Rizzoli) haft. De to historier er vidt forskellige. Severino er en professor i teoretisk filosofi, der vil bruge filosofihistorien som et forsvar for filosofien i strengere forstand, mod tendensen til at blande filosofien og videnskaben og til at opløse filosofihistorien inden for en generel kulturhistorie. Det er mærkeligt! En teoretisk-orienteret filosof, der vil skabe filosofi, og ikke nøjes med at reflektere over filosofiens historie, skriver en filosofihistorie, for at føre sin sag frem over for det bredeste publikum! Men pointen ligger heri: det drejer sig ikke om en historie af hele filosofien, men udelukkende af den antikke filosofi, efterfulgt af et andet bind om filosofi fra Cartesius til Hegel. Polemikken og filosofiopfattelsen træder altså frem ved den historiske tilskæring. "Vil du forstå hvad er filosofiens opgave i dag? Så kom tilbage til antikken og til den filosofi som på en original måde har etableret sig selv i kontakt med den antikke".

Helt anderledes er L. De Crescenzo's formål. Han vil skrive en græsk filosofihistorie. Et andet bind om Platon og Aristoteles er planlagt, andre vil følge efter. Han har også udgivet en bog, "Oi dialogoi" i år, der synes at få enorm succes. I hans bøger opfatter han den græske filosofi som en forfinelse af den helt naturlige trang til at spørge og diskutere som unge og almindelige mennesker føler. Derfor optræder almindelige neapolitanske borgere i samtale med ham i hans bøger, men forfatteren vil hjælpe dem til at gå videre i deres filosofiske studier. De Crescenzo's historie har noter med kildehenvisninger og henvisninger til sekundærlitteratur. Forfatteren er også romanforfatter, og han praler med at være forhenværende IBM-ingeniør, men hans afvisning af industri-samfundets kultur er ikke en afvisning af fremskridtet.

Jeg tror at hans bøgers succes især skyldes stilen, der er ramme og ligefrem. Det må være vanskeligt at oversætte en bog af den slags. Jeg har ikke set den tyske oversættelse.

Disse tre er ikke de eneste bøger om antikken som har publikums interesse i Italien. Som i Danmark er mængden af oversættelser fra antik litteratur, af arkæologiske og historiske bøger så stor som aldrig før. Hvis man kan tage det som tegn for generel interesse for antikken, og hvis man sætter denne interesse sammen med den større tilgang til det klassiske gymnasium som er sket i de sidste år i mange byer, lover det godt for folkelig opbakning til de klassiske studier i Italien. Men stærke kræfter der priser den ny teknologi, informatik og "Japan" er meget aggressive og også i Italien præsenterer de alternativet: enten mindre humanisme, mindre videnskab, mindre kultur eller krisen og arbejdsløsheden.

2) Ungdomsbevægelsen i Italien.

I Italien er "bevægelsen" blandt studenterne og især eleverne begyndt igen efter den krise, som havde ramt studenterbevægelsen i slutningen af halvfjerdserne. I modsætning til de fleste andre lande har "68"-bevægelsen ikke medført store reformer og ændringer i den italienske skole og i de italienske universiteter. En demokratisering af omgangsformerne og praksis har fundet sted, men institutionerne har ikke været ændret. Denne situation skyldes dels de stærke kræfter der har modsat sig enhver reform og senere har forhindret regeringspartierne i at opnå enighed angående et reformprogram, dels ungdomsbevægelsen selv, der allerede i 1969 erklærede enhver kamp for det særlige mål, skolen, suspenderet, mens man helligede sig til kampen for den totale revolution. Dette er det samme perspektiv, der har fået studenterrådet i Danmark til at advare "mod parlamentariske illusioner", men denne politik blev helt anderledes konsekvent ført i Italien, indtil den bogstavelige nedlæggelse af studenterforeningerne og indtil deltagelsen i eller skabelsen af terroristiske grupper. En "ny bevægelse" opstod på universiteterne i 1977, men den endte også i en drøm om revolutionen og i støttebevægelsen for terroristerne (Autonomia).

Den nuværende bevægelse er mindre stærk på universiteterne end i skolerne og er meget orienteret henimod skoleproblemerne og kravene om en bedre skole. Det vil sige: det ser indtil videre ud

som om de grupper der prædiker den totale revolution er i mindretal og det ser ud som om de grupper der forlanger enten en meget professionel skole eller en lettere skole er i mindretal. Men "forvirringen" er stor. Der mangler nemlig ideologiske og institutionelle rammer for diskussionen. Og forvirringen er naturligvis ikke mindre blandt studenter og elever end den er blandt lærere og politikere og i den almindelige befolkning.

Imens er de fleste gymnasier i Rom og i nogle andre byer besat af eleverne og en fjerdedel af gymnasierne er "elevstyrede". Alt dette mens der er mangel på klasseværelser og alt muligt andet og mens man venter på en reform af skolerne efter mellemkolen (gymnasier, seminarier o. s. v.) siden 1962!!

På den italienske situation skulle de danske lærere og politikere tænke, der finder at styrelsesloven har svækket det kulturelle niveau i Danmark, at studienavnene og studenterne har for stor indflydelse o. s. v., o. s. v. Det fornuftige i den danske situation og i enhver demokratisk situation er indlysende. Men i den italienske "forvirring" er der også nogle positive træk og muligheder, der skal gengive tillid til alle dem der tror på demokratiet. Det håb, som halvdemokraterne, de halvreaktionære og reaktionære i de allersidste år har næret om at det var forbi med politiske ungdomsbewægelser i hele Europa, er punkteret i dag i Italien, i morgen måske i Danmark; ilden er skjult under asken og demokratiseringsprocessen er ikke til at standse. På læreanstalterne og i de andre institutioner. I vesten og i østen.

3) Racisme i oldtiden.

Blandt de emner som kan være interessante at tage op som områder for speciale eller 10-dages opgave er racisme i den antikke verden. Et vanskeligt emne, fordi det er spredt over så forskellige felter, og fordi der endnu ikke er et par centrale bøger som man kan starte med. Naturligvis er der en masse oplysninger at hente i bøgerne om slaveriet og også mange diskussioner om emnet generelt er at finde i disse bøger. Men man skal beherske en vældig litteratur for at kunne finde dem. Og hvor finder man svaret på spørgsmålet: hvordan kunne det være at de antikke mennesker ikke havde racefordomme? Til at nuancere spørgsmålet og at kunne svare på det kræves en forståelse af de væsentlige karakteristikker af det antikke samfund. Nu har vi i hvert fald en bog som i tilknyt-

ning til andre undersøgelser over barbar-begrebet samler meget materiale og forsøger en syntetisk vurdering. Frank M. Snowden, Jr., Before Color Prejudice. The Ancient View of Blacks. Cambridge, Mass. 1983. Jeg anbefaler denne bog også til hovedværk.

4) Hvorfor dukker "die Altertumswissenschaft" (på tysk) op i en dansk debat.

I Agora 1985-4 har jeg citeret A. Rathie, der i Mus. Tusc. 48-51 (s. 47ff.) taler om et seminar i Pisa, hvis akter imidlertid er blevet offentliggjort: A. Giardina e A. Schiavone (red.), Società romana e produzione schiavistica. 3 b. Bari 1981f. Arkæologien skal undgå "Altertumswissenschafts (på tysk i teksten) petitesseophobning", mener A. Rathie og hun hilser nye teoretiske overordnede synsvinkler i arkæologien velkommen. Men umiddelbart efter taler hun om "arkæologer med en naturlig empirisk orientering", der ikke tåler "den til tider skolastisk-filologiske gennemgang af Marx' skrifter" som finder sted i Italien, både i Pisa og andetsteds. A. Rathie vil altså teori, men ikke for meget. Hvis jeg skal drille lidt, kunne jeg sige at hun gerne vil en "Marx" opsummeret en gang for alle i en "metode" (d. v. s. noget vi alle er enige om) og så løs med den naturlige empiriske trang. Men faktisk er drilleriet uundgåeligt, fordi man ikke kan forstå hvorfor hun bruger et tysk ord (Altertumswissenschaft) for at betegne en generel teoriløs empirisme (petitesseophobning), når hun senere (s. 50) kritiserer den italienske arkæologi i det 20. årh. for at have prioriteret kunsthistorien blandt arkæologiens opgaver og på s. 51 taler om "britisk pragmatisme" og når især de tyske (Heyne, Wolf) og de danske (Zoega) filologer, der mellem det 18. og det 19. århundrede brugte dette ord og skabte dette begreb "die klassische Altertumswissenschaft" ville netop understrege det organiske i studiet, i polemik mod den traditionelle, især franske og italienske, digressive, ophobende beskrivelse af antikviteter (objekter og institutioner): assyriske og byzantinske, græske og ægyptiske; altså museum, ikke historie. Om Zoega's betydning i denne metodiske fremgang se Wilamowitz, Geschichte der Philologie, Leipzig, 3. Aufl. 1959, s. 45. Det er nok at se forskellen mellem Pauly-Wissowa (men allerede fra 1. udgave!) og Daremberg-Saglio for at konstatere denne forskel. Men man kan naturligvis mene at forskningen i det 19. årh., til

trods for de gode intentioner, som lå bag ordet klass. Altertums-wissenschaft, indskrænkede sig til petitesseophobning. Men kun den tyske? Og vil anvendelse af det tyske ord sige dette?

Men altså: hvis vi har brug for et korrektiv til petitesseophobning, så velkommen til en aldrig færdig teoretisk diskussion, som skal forløbe samtidig med en revision af de empiriske data og med en målrettet søgen efter bestemte data; med andre ord: som skal virke mod den eventuelle naturlige empiriske orientering. Men A. Rathie er også utilfreds med teoretiske diskussioner, som hun kalder "skolastisk-filologiske". Mener hun dogmatiske diskussioner om Marx? Men så er de ikke filologiske. Eller bruger hun ordet "filologisk" for at sige at deltagerne i diskussionen citerer fra teksterne med titel og sidetal? Skolastikken (d. v. s. søgen efter kohærens i systemet) og filologien (historisk fortolkning af tekststedet) er to forskellige metoder, forklarer med et egnet eksempel Politian i 1. kapitel af 1. bog af Miscellanea (skrevet før 1489); så forstår jeg efterhånden ikke hvad meningen er i at bruge ord som har bestemte tekniske betydninger og historiske konnotationer for at sige noget, som man kunne sige bedre med sine egne ord.

Men naturligvis er det netop de mest stemningsfulde og mindst argumenterende konnotationer, som holder disse ords anvendelse i liv. Hvordan kunne man ellers forklare at orden Altertumswissenschaft på tysk er blevet brugt i vores faglige diskussioner, når vores institut hedder institut for oldtidsforskning? Hjælper det ord på tysk til en nøjagtigere definition af negative eller positive aspekter i vort fag? Jeg synes at det forstyrrer klarheden og at det har nogle bikonnotationer som ikke, tror jeg, er i skribernes bevidsthed, og altså signalerer noget som de ikke vil signalere. Jeg tror man kan finde to kilder til den måde ordet Altertumswissenschaft i nedsættende betydning er anvendt på. Den ene er den antityske stemning under og efter 1. Verdenskrig, der sætter positivistisk videnskabelig metode lige med tysk ånd og mentalitet. Om denne irrationalistiske stemning i mange lande er der efterhånden en stor litteratur; i øvelserne over den danske filologis historie har vi haft lejlighed til at omtale den. En kort og skarpsindig beskrivelse kan findes i Dodds' referat om Homer-forskning i "Fifty Years (and Twelve) of Classical Scholarship", Oxford 1968, s. 8-10.

Men denne stemning, der fandtes blandt sejrherrene, havde en parallel i selve Tyskland i kredsen omkring digteren Stephan George. Her er polemikken eksplicit rettet mod den 2. del i kompositum: Altertumswissenschaft. Den videnskabelige ambition er absurd; med kravet om objektivitet og historisme har disse Altertumswissenschaftler dræbt den umiddelbare, æstetiske tilgang til de antikke digtere; således tænkte disse kredse, som naturligvis ikke sparede moderne Literaturwissenschaftler for kritikken, men i Nietzsche's følgeskab rettede deres pil især på oldtidsforskningen. De mente også at litterær kritik ikke er en videnskab. Vi står på en korsvej: mange direkte eller indirekte veje fører til nykritikken, neoidealismen, og bl. a. til den fortolkning af arkæologi som hovedsagelig kunsthistorie, som A. Rathie kritiserer. Andre veje fører til irrationalistiske, antidemokratiske bevægelser og til avantgarde-kunst. Mange veje krydser de baner, hvor også den tyske nyhumanisme polemiserer mod historismen. Polemikken blev hårdere, da Walter Otto i tyverne kom til direktionen af Handbuch der Klassischen Altertumswissenschaft (grundlagt 1886) og afskaffede ordet "klassisch". Dette ord kan etymologisk betragtes som en absurditet, men har dog en funktion, idet det repræsenterer balancen mellem en ren historistisk betragtning (vi studerer grækerne og romerne som hvilket som helst folks historie eller fordi de har været "de første") og en humanistisk synsvinkel (vi læser græske og romerske forfattere, som vore forfædre gjorde det, for at nyde dem og for at lære af dem). Ved at afskaffe klassisch foran Altertumswissenschaft, gav man til kende at man var ved at tabe det direkte forhold til teksterne og til filologien som fortolkning. Det var rigtigt at se den græske kultur inden for rammen af de andre middelhavskulturer uden den gamle snak om grækernes absolutte originalitet o. s. v. Om alt dette handler Walter Otto's meget omdiskuterede bog: Kulturgeschichte des Altertums. Ein Überblick über neue Erscheinungen, München 1925. Men herfra skulle man ikke drage den konsekvens at så kan man sætte Iranere og Iberere på samme niveau som Grækere: man kan ikke finde et enkelt menneske som behersker alle disse sprog og så bliver oldtidsvidenskaben noget som kun eksisterer i sig selv, uden at nogen kan opleve den. Man blander kulturer og sprog som er og skal være pensum i skolerne med kulturer, der er reserveret specialister. Man smelter alt muligt i en metalblanding, som man kalder kulturhistorie og betragter teksterne udelukkende som kilder. Men denne...

vis i dag almindeligvis afvist, uden at vi behøver at hengive os til irrationalistiske forsvar for kunsten, litteraturkritikken og åndelig aristokrati, og uden at vi behøver at betragte historie og tekstfortolkning som et enten/eller i vort fag. I ordet Altertumswissenschaft anvendt negativt skjuler sig et endnu uafklaret forhold mellem rigtige hensigter og farlige konsekvenser. Den tyske polemik mod denne positivistiske, drabelige opfattelse af de klassiske studier havde en af sine bastioner i Frankfurt, en bastion der var væsensforskellig fra de nyhumanistiske kredse. I Frankfurt (et nyt universitet) var Karl Reinhardt og Walter Friedrich Otto, religionshistoriker, ikke at forveksle med Walter Otto, historikeren. Herfra går så en tråd videre til Amerika sammen med de emigrerede Frankfurterfilosoffer og tråden strækker sig videre til Finley og hans ungdommelige polemik mod et historiestudie, der ikke vil komme frem med vurderinger. Ud fra denne polemik bygger den gamle Finley et ikke særlig informeret og - synes jeg - ikke godt tilbageblik på klassiske studier (Altertumswissenschaft på tysk i teksten) og slaveriet i første kapitel af "Ancient Slavery and Modern Ideology," London 1980; hvor er de engelske, franske og amerikanske historikere i dette tilbageblik? spørger jeg. Men Finley bruger det tyske ord i den historisk korrekte sammenhæng. Uransagelige er Herrens veje. Men ideernes veje lader sig nogle gange opspores. Petitesser? Nej, ønske om altid at være præcis og undgå misforståelser.

Note: Fra denne oversigt har jeg udeladt enhver henvisning til tidsskriftet Quaderni di Storia og Bari-marxister, der bruger, eller bedre: brugte begreber som klassicisme, klassisk filologi, oldtidsforskning, Altertumswissenschaft på varierende fantastiske måder. Men de er blevet væsentligt bedre i den sidste tid; deres interesse for de klassiske studiers historie har været konstant høj.

G. Torresin

En protest

er nogen så naiv at han endnu (i slutningen af 1985!!) tror, at stjerne hjælper? Og dog protesterer jeg mod det som sker i de universiteter, hvor styrelsesloven bliver afskaffet, rektorer, lærere og andre valgte til forskellige stillinger på universiteterne afsat og mange lærere og studenter bliver fjernet fra universiteterne (man taler om "de første" 94!). Det polske militærregime ønsker ikke mere at borgere, lærere og studenter skal tilslutte sig regimet, men bare at de undlader at protestere. Faktisk er alle lærere en overbevisning og et idealt eksempel i dag i Polen på lige med socialister og katolikker. Farligt er ikke at tænke, men at tænke på naboen om, hvad han tænker, at give udtryk for sine følelser og tanker. Den ideelle borger er, efter den polske regering, den, der absolut skelner mellem lydighed og overbevisning efter bedste evne, ikke militære forbilleder. Et menneske, der har tabt enhver betydning og accepterer piskeslag og spark som en nødvendig del af livet, kun stræbende efter fred og ro og overlevelsesmuligheder. Af den slags mennesker er der flere i resten af Europa end i Danmark, synes jeg, når jeg ser på Mitterands indbydelse til Jaruzelski på W. Brandts besøg i Warszawa og tusind andre træk i den postkommunistiske hverdag, også i Danmark, ikke mindst i Danmark. De polske studenter og lærere der nægter at underkaste sig giver et eksempel på menneskelig værdighed og universiteternes ansvar.

Lærere altid har ment at protesterne er forgæves, at de ikke hører til i et videnskabeligt elfenbenstårn, kan godt smile sarkastisk, nu som de fleste unge er så politisk uinteresserede og den kulturelle elite så indadvendt at protesterne er blevet sjældne. Men alle der protesterer, at den egoisme, som får en til kun at se på sin frihed og at ignorere solidaritetens pligt, er bare begyndelsen af en farlig krise for demokratiet, føler trang til at protestere.

Lærere og studenter i Polen venter nu spændt på, hvem regeringen vil sætte på de stillinger som rektor eller dekan, fra hvilke oppositionelle og non-konformistiske personligheder er blevet fjernet. De regner med at militærregimet ikke kan finde egnede personer blandt lærere og studenter der er villige til at beklæde disse stillinger og at de fleste vil nægte at forråde deres samvittighed og værdige sig selv og universiteterne. Kun blandt gamle stalinister og opportuniste, der har kompromitteret sig selv så meget, at de nu

er parate til at sælge sig selv til hvilken som helst, kan den polske regering finde samarbejdere. Således altså i Polen.

I Danmark har det såkaldte Wandel-udvalg sammensat af minister-udpegede lærere foreslået en betydelig indskrænkning af de demokratiske træk i styrelsesloven, ud fra den betragtning, at der er modsætning mellem effektivitet og demokrati. En ikke særlig original indvending mod demokratiet, eftersom vi kan finde den i munden på alle der har forsvaret autoriteten, fra Iliadens 2. bog til græske tyranner, fra romerske kejsere over enevældige konger til fascistiske og stalinistiske diktatorer. Imod den indvending står hele historien, der viser at demokratiet altid er mest effektivt i det lange løb. (Det sagde forresten også Machiavelli). Men se nu hvilken hjælp Wandel-udvalget giver til alle dem, der vil knuse kritikens ret på universiteterne, både i de lande, hvor man dog kan protestere frit i en fri presse og i de lande, hvor kritikken har sin sidste fæstning på universiteterne midt i et hav af ufrihed!

G. Torresin